

CRONICI DE ARTĂ

Teatra

YIN SAU YANG ?!

Exact acum un secol vedea lumina rampei la New York piesa *Madame Butterfly* de David Belasco, adaptare pentru scenă a unei povestiri de John Luther Long publicată în 1898, care-și va câștiga faima abia după ce-i va inspira lui Giacomo Puccini opera *Madame Butterfly*, inițial în 1904 la Scala un mare fiasco, abia reluarea la Brescia într-o formă revizuită întrunind sufragii unanime. În 1954, James A. Michener scrie un roman, *Sayonara* - o superficială actualizare a subiectului. Printr-un joc al sortii, la-nici un deceniu, începe o lungă idilă autentică ce se va încheia la tribunal: o incredibilă farsă în care realitatea a distorsionat spectaculos ficțiunea, tema clasică a dragostei ca vină tragică.

În plină afirmare, David Henry Hwang (născut în 1957 la Los Angeles într-o familie de chinezi, absolvent al Universității din Stanford și cursant al Școlii de Artă Dramatică din Yale, deținător deja din 1981 al premiului Obie pentru *FOB* și autor al altor piese generate de problemele emigranților care fie ca vor, fie ca resping asimilarea) produce fuziunea dintre mitul cunoscut și întâmplarea de scandal, obținând în 1988 trofeul Tony pentru *M...Butterfly*, montată pe Broadway în regia lui John Dexter și scenografia lui Eiko Ishioko. În 1993, canadianul David Cronenberg, cineast renumit pentru șocantele sale fantezii cinematografice cantonate în sfera „filmelor de groază”, produce o controversată ecranizare a piesei acesteia avându-i protagoniști pe Jeremy Irons și John Lone. Taxată pentru neverosimilitate în ciuda veridicității ostentative, pelicula a făcut să sporească interesul pentru textul dramatic, ce - iată - și-a avut premiera și în România, la Teatrul Odeon, într-o remarcabilă montare datorată debutantei Ada Lupu - traducerea și regia, Vittorio Holtier - decorul, Doina Levintza - costumele, Razvan Mazilu - coregrafia și - nu în ultimul rând - actorilor supuși unui adevărat tur de forță pentru a se conforma exigențelor piesei. Pentru că dramaturgul american s-a folosit cu virtuozitate de o sumă de mijloace tradiționale ale teatrului chinez pentru a prezenta strania istorie a diplomatului francez ce a trăit mai bine de 20 de ani cu un bărbat deghizat în femeie, pretinzând că nu și-a dat seama de teribila eroare, i u b i n -

du-și orbește idolul - prim solista a Operei din Pekin, ce-i devenise amantă și mamă a unui ipotetic copil. Mistificarea avea să devină publică odată cu descoperirea adevărului în instanță, căci nu fusese vorba doar de o intrigă intimă, ci de o amplă acțiune de spionaj.

Prologul enunță datele confuziei prin intermediul protagonistului-victimă căruia Florin Zamfirescu îi conferă deopotrivă nimicnicie și grandoare, orgoliul întunecându-i judecata, credulitatea făcându-l stupid, sinuciderea reabilitându-l. Recapitulându-și viața din spatele gratiilor, personajul se acoperă mai întâi cu buna știință de un rizibil ridicol, pentru ca în final - la capătul rememorării tuturor meandrelor psihologice ce-i justifică vulnerabilitatea - să capete altitudine dramatică, consecvent în iubire asemeni celebrei Cio-Cio-San, căreia i se substituie la propriu și la figurat, făcându-și harakiri ca și nefericita gheișă abandonată, după ce se va fi îmbrăcat într-un kimono și-și va fi grimat chipul în purpuriu (roșu semnificând în codul machiajului și demnitate și sinceritate și cinste și loialitate,

într-un cuvânt noblețe sufletească). Dragostea nebunească, dar și vanitatea nemăsurată i-au fost unice motivații pentru slăbiciunea de care a dat dovadă, lăsându-se manipulat nu doar ca iubit rasfățat, de fapt inestimabila sursă de informații despre războiul din Vietnam, ci și ca diplomat conjunctural avansat, sacrificat apoi fără scrupul. Cu o versatilitate formidabilă atingând vibrația oțelului, Constantin Cojocaru este și ambasadorul profitor și judecătorul intransigent. Având de figurat un personaj mai linear - soția, Irina Mazanitis iradiază totuși o malefica energie, un alt argument pentru coșmarul evocat într-o succesiune aleatorie. În dublu rol, Dan Badarau intruchipează cu dezinvoltură afabila și superficialitatea unui confident actual și pe cea a ingraturului ofițer de odinioară. Elvira Deatcu evoluează cu discreta eleganță în ipostaza de fermecătoare agresoare sexuală într-o aventură pasageră. Jeanine Stavarache a trebuit să schițeze un clasic portret de slujnica pe cât de austeră pe atât de autoritară, periodic irumpând la rampa și în tunica de revoluționară fanatică, fluturând cu înflăcărare caricaturala drapelul principiilor comuniste, în numele cărora s-a clădit întreg eșafodajul mistificării. Antagonistului, lui Marius Stanescu, i-a revenit un rol la fel de dificil ca și cel al lui Florin Zamfirescu. Pentru ca personajul sau - pe lângă stupefiantul travesti realizat cu o rafinată acuratețe (fascinanta apariția în toaleta de seară europeană sau momentul dezgolirii pudice în penumbra

budoarului etc.) și demolat cu fervoare provocatoare (sfidarea plină de dispreț arătată bărbatului înșelat) - este indirect și purtătorul de cuvânt al autorului. Fiindcă David Henry Hwang în această piesă, dincolo de pretextul anecdotic de senzație, operează o inteligentă și subtilă devoalare a unor stereotipii de mentalitate, perpetuate în timp și care, datorită unei receptari mecanice a dihotomiei *yang - yin*, opun Occidentului masculin un Orient feminin, o fetișizare absurd mitologizată.

Speculațiile psihanalitice dezvoltate pe canavaua acestei duble intrigi nuanțează incitant atât echivocul unor situații și stări de fapt, cât și ambiguitatea întreținută din obscure rațiuni ce țin de tradițiile teatrului, dar și de natura umană. Tensiunea de gând și sensibilitate înobilează scurtcircuitările de senzualitate care se armonizează perfect cu citatele muzicale, partitura pucciniană fiind recunoscută pentru formidabila sa capacitate de a crea o stare de grație, propice atât pentru denunțarea sadismului, cât și pentru inducerea compasiunii.

Pe fundalul epurat de orice artificii de prisos, dominat doar de ușa oglinzii și liman al transcendenței, planul secund al dramei contemporane revelează și reverberează un abis existențial zguduitor. ■

Irina COROIU

